

Koncsán, az elárvult föld

Ősszel, mikor eljutottam végre szepesi felmenőim földjére, még a nyártól elkóborolt napsugarak simogatták a felföldi tájat. Jóleső, nagy léptekkel hagytam el a Lócse árnyékában megbúvó Dolyán falut, a dédapám által utoljára bírt, több mint négyszáz éves egykori Teöke-birtokot. Határtalan örömet éreztem, és földöntúli könnyedséggel indultam neki a legelőkön keresztül kanyargó földútnak. Megtaláltam a kúriát.

Azt hiszem, ott és akkor megerősítést nyert, hogy a Jóisten nem hagyja el az övéit. Számtalanszor éreztem már, hogy valaki mintha sugallna, láttatna az oktan léleknek szinte érzékelhetetlen dolgokat. Visszagondolva ma is érzem azt a kegyelmet, ami akkor szállt meg, mikor a falut oda-vissza végigjárva, és oda visszajutva, ahol először léptem őseim földjére, angolul feltett kérdésemre egy szlovák fiatalember kissé tétován és meglepetten így válaszolt: „Itt volt, ez az, ez az oszlop még abból maradt.” Bevitt a házba és megmutatta az ablakot, amit az eredeti épületből megőriztek és beépítettek az egykori úrilak helyén most álló három ház egyikébe. A lilára mázolt ablakív láttán egy pillanatra szomorúság fogott el, de hamar átadta helyét a felfedezés örömeinek.

Hálát éreztem ezek iránt az emberek iránt, hogy ennyi éven át őrizték, ami nekem oly drága: a múltat. Segítőm elmondta: így állt a ház, itt a kapuoszlop, arra hatalmas majos, udvar.

A házból kilépve lelkes kísérem még mindig az egykori állapotokat, történeket mesélte. Én azonban nem tudtam rá figyelni teljesen, mert valami a háta mögé irányította tekintetemet: szemem összetalálkozott a házban lakó öregével, aki az ajtóban állt. Ott állt és mosolygott, s tudtam, ő érti, mit is keresek én itt.

Mégiscsak jól van így, gondoltam, jó emberek élnek családunk egykori fészekének helyén. A Teökék földje most nekik nyújt fedelet, és ők, mintegy tiszteletképpen megőrizték, magukévá tették a múlt egy-két darabját. Mintha jelezni akarnák, hogy a történelem folyamatos, és lehet, hogy a győztes úgy meséli el a történeket, ahogy neki tetszik, de a tények azért csak tények maradnak. És a győzelmek mulandóak.

Háromszor indultam neki, mire végre megleltem az utat a titokzatos és csak térképről név szerint ismert Koncsán felé. Az újabb korokban a Teöke család magunk között csak Ezekiel-félének nevezett ágából származó tagjainak volt itt háza, gazdasága. Régen pedig majd' Dolyánnal egyenrangú falu kellett hogy legyen. Tulajdonképpen egy birtok: Dolyán-Koncsán. A „vég”, ami minden bizonnyal azonos az oklevelek Kiskolcsvájával. Az utolsó, aki bírta, Teöke Bertalan, „Szepesvármegye törvényhatósági bizottságának tagja, sok éven át számvevője” 1893 óta alussza valahol Koncsánban örök álmát, megmenekülve attól a fájdalomtól, hogy idegen kezekben tudja elődei jussát.

Dolyán határában a tájat mindenfelől kisebb-nagyobb fenyveserdő-csoportok, erdőrészetek szegélyezték. Vidáman, az emberi kicsinységekkel és világméretű problémákkal egyaránt mit sem törődve kanyargott az út látszólag a semmi felé. Jobb felől a festői szálás mintha köszöntött volna: az itt álló fák

talán azoktól a fenyőktől hallhatták az itt történeteket, melyeknek magjából egykor ők is kikeltek, felcseperedtek: tőlük tudnak a Csépanfalviak felől is, akiknek vérét most felismerni vélték bennem. „Egy hazatért” – sugdosták egymásnak a nyári napsütésben, s örömük, mint a gazdáját viszontlátó kutya boldogsága, aranyba vonta az előttük elterülő tisztást. Legalábbis ezt szerettem volna hinni.

Utoljára a hetvenes években járt erre valaki. Nem tudni, az ő útja merre vitt, kivel beszélt. Németül itt senki sem tud, és csak egykori tejes dajkájának leszármazottait találta. Ő még itt született: Csépanfalvi Teöke Klárát fiúnak várták; harmadikként az ő dolga lett volna továbbvinni a család nevét. Szülei valószínűleg sosem bocsátották meg neki, hogy végül lány lett. Talán szülői akarat ellen való és rangon aluli házasságkötése miatt szüleivel megromlott a kapcsolata, annak helyrehozása végett vette fel férje az ő családi nevét. A „X lándzsások” ősi, leányági öröklését kívánta jelezni ezzel.

Emlékszem, a kilencvenes években, ha a tévében Felvidékről, Szepesség-ről esett szó, mindig így okított: „Mi is onnan származunk, nemesek vagyunk”, majd szomorúan, de annál büszkébben hozzátette: „tízlándzsás nemesek”. Neki ez többet ért a világi értelemben nagyobb értékű országos nemességnél, talán mert ez *szepesi* volt, és ezzel semmilyen más jelző nem versenyezhet. A nagymamám volt.

Az út mellett elterülő cserjést elhagyva a látszólag végtelenbe tartó út vége Kolcsva felé jobbra fordulni látszott. Addig viszont a baloldalt felfelé húzódó hegyi tisztáson juhkarámot és a tájat elcsúfító kockabódét találtam. Az egykori Szepességben megszokott csendéletbe belepiszkító huszonegyedik század itt felejtette a juhokat, akik a jól megérdemelt téli szállásra hajtásra várakoztak olyan árván, mint a táj maga. Szanaszét heverő szigetelőanyag jelezte: itt is dívik a fémhulladék-kereskedelem.

Az út mellett vadgyümölcsökkel határolt méhésztanya bújt meg a legelővé szélesedő, Kolcsva felé igyekvő lapos szélében. A nap egyre vesztebbül jelezte a nyarat idéző melegben: őt még nem lehet elfelejteni az idénre. Megszólítottam a méhészt, s megerősítést vártam: jó felé tartok. Nem tudott sem angolul, sem magyarul, úgyhogy a mi kis mini-Bábelünkben kézzel-lábbal értekeztünk. Rajzolt és írt, de hát hiába mondtam neki „nyerozomi”, nem adta fel. Eltökélte, hogy beavat engem az itteni méhészkedés rejtelseibe, legalábbis ezt vélném szavaiból. A rajz viszont valami olyasmit akarhatott jelenteni: ez még nem Koncsán, az csak Kolcsva szélén két házból áll most. Megköszönve a segítséget, egymáson kölcsönösen mosolyogva hagytam magára a méhészt.

Befordultam a Kolcsvára tartó útra, ami lassan aszfaltozottá változott. A gondozatlan, szemetes határtól és a rajz alapján beazonosított negyvenéves kockaépületektől kedvemem vesztve és az ide nem illő faluvég képétől felfordult gyomorral sétáltam be a főútra. Az a falun keresztül vezetett le, egészen a Lőcséről Szepesváraljára tartó útig, s így Görgő közelébe juttathatott volna. Idegen, rossz érzéstől vezérelve, gondolkodás nélkül megfordultam, majd azt követően mégiscsak egy sugallat szaladt át rajtam: „itt nincs semmi keresnivalóm”. Sietős és megkönnyebbült léptekkel szinte szaladtam a faluból kifelé, és a gázos árokpart látványa jobb kézre már-már jó érzéssel töltött el.

Visszafelé még egyszer beköszöntem a méhésznek, vesztremre. Megpróbálkozott valamilyen vegyszer magyarországi beszerzésére vonatkozólag óvatosan

információhoz jutni, de miután jeleztem, hogy pontosan nem értem, hová akar kilyukadni, feladta. Újra udvariasan és fejcsóválva váltunk el egymástól.

A megismerés előtti tájékozódást, bevallom, elhanyagoltam, ami a környék falvainak összeköttetését illeti. Így történhetett, hogy meggyőződésemmé vált: csak Dolyánból juthatok el Görgőre, azon az úton visszafelé, amelyen az engem fuvarozó 'Sigray és Bernáth családtagokkal betértünk a faluba. Visszaindultam hát. A lakosok már-már ismerősként figyelték: ki ez a furcsa idegen, akivel bár-hova mennének is a faluban, folyton összefutnak. Köszönéseimre már többen válaszoltak is: volt, aki mosolygott. Szombat lévén majd mindenki pihent, csak néhány elszánt hétvégiház-felújító kevert betont, munkálkodott a házak között.

A kis katolikus templom méltóságteljesen állt a falu feletti dombon meghúzódó, fenyvesekkel szegélyezett temetőben. Nem tudtam szabadulni a gondolattól, valami azt súgta, lehet ott egy-két sír, ami talán az ősöké. Korábban lefényképeztem az ismertebb nevek viselő sírokat: a Lőrinc és Kovács családok régi lakói lehettek a falunak, amit az is igazolt, hogy az övék voltak a legrégebbi sírok. Ambrózy, András és Antal nevezetű magyarok sírját is megleltem, de a nagy többséget képviselő újak, mint amilyen az Oleksák és a Galik családoké, már új betelepülőkről árulkodtak. Találtam egy díszes fémkeresztet és egy díszétől, és így tulajdonosa nevéől is megfosztott homokkő emlékműtalapzatot. Ezeket sejtettem családkünkénak.

Visszaérve Dolyánba, a kúriával szembeni egykori major területén talált kőre ülve pihentem ki a felfedezés okozta fáradalmakat. Az újkor emelte kiszögellően ülve próbáltam meg elképzelni, ahogy dédapám hazahajtat kocsiján unokatestvérével, Petróczy Istvánnal családi vadászatra. Szinte láttam Kazinczyt is, ahogy száz évvel korábban Teöke Károlynét látogatja, s az a kúria ajtajában fogadja a kedves vendéget. Itt jutott eszembe, hogy nem kértem el korábbi kalauzom, a faluban hétvégi házzal bíró, iglói postamester elérhetőségét. Kertjébe érve végül is fogadott, majd miután a tornácon kávéval és az udvariasan visszautasított borral kínált, megbeszéltük, hogy politikusaink önérték-értényesítésén kívül talán nincs is komoly ellentét nemzeteink között. Megköszönve a segítséget indultam ki a faluból.

Miközben elhagytam a falutáblát, és közben telefonomon már a családtagoknak üzentem, utoljára még visszafordultam. Kezem megállt a telefon billentyűzetén, és még egyszer végignéztem a falun. Kolcsván János „Clara Vallis”-án, amelynek területét a lándzsás Regkétől vette, majd odaadta Görgői Lada és fiainak telepítésre. Ekkor még nem tudtam, hogy a körtvélyesi Munkács fia Raszlóra is gondolnom kellene, akinek Jordán nevű unokája felesége révén szerezte a birtokot, s hálás szívvel lenne szükséges megemlékeznem a mag nélkül elhalt Jordán Györgyről, az ő dédunokájáról, aki sógorára, Teöke Kristófra hagyta azt.

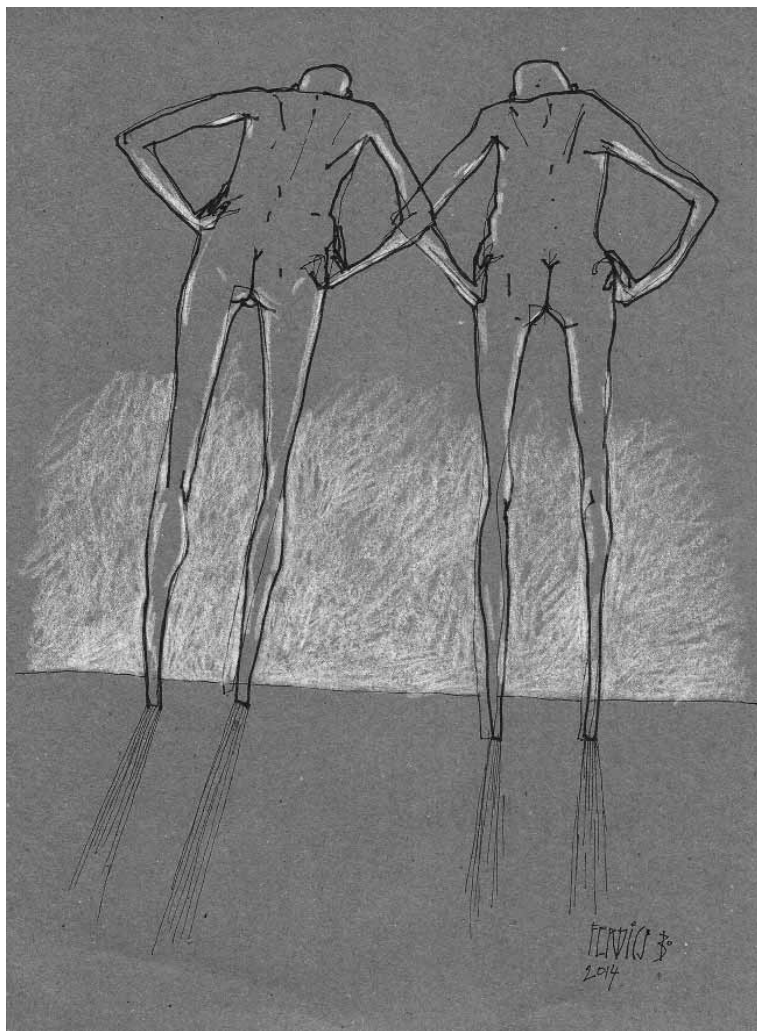
Ahogy búcsúztam a „tisza völgy”-től, a faluból kivezető út menti erdő fái még utoljára vigyázzba állva kísérték lépteimet. Nemsokára már gondolataimba mélyedve a váraljai úton bandukoltam, ahol az autók úgy száguldottak el mellettem, mint maga a történelem e táj felett.

A görgői kőhid a távolból méltóságteljesen mutatta az utat következő úti céloom felé, s ahogy átértem rajta, szemem már a valahol jobbra elterülő földrészt kereste, mit a lócseiek bírójuk vérén szereztek, szakítottak ki a görgői

határból ősi szokás szerint, nem törődve azzal, hogy egykori legnagyobbjaikat, grófjaik leszármazottait károsítják meg ezáltal.

Várt rám Görgő, és a Görgey rokonok, akiknek lelke ott nyugszik valahol az őseik által emelt templom tövében elhelyezett sírjaik körül. Dicső telepítő szászok és konok határór lándzsások ivadékai voltak ők, akik közül Constantin, Arisztid és Béla az első világégésben mutatták meg, hogy a görgeői ágazatnak is vannak olyan vitéz fiai, mint a toporci Görgeyeket képviselő Artúr. Trencsénkutas és Volhinya kegyes volt hozzájuk: hazájukért halhattak, és nem kellett látniuk Szepességük vesztét. Mykus és Jordán vére bennük közösen várja a feltámadást. „Dulce et decorum est...”

Csépánfalvy Zsolt



FERDICS BÉLA RAJZA